

Sobre el sentit de la tradició

2007-01-22 12:00:53

Miquel de Palol

Un Home Vulgar

Edicions 62, Barcelona, 2006

Més enllà d'un nou lliurament del cicle que l'autor ha anomenat *Exercicis sobre el punt de vista*, la darrera novel·la de Palol suposa una nova peça en un univers únic en la literatura catalana. Una complexa estructura que pren cos com un tot unitari, com un gran joc en què l'autor –des d'allò que s'intueix com un domini absolut de l'artefacte que va despullant progressivament– es permet un cert punt d'exhibició. Un joc que –en la vessant més superficial– es pot trobar en *Un Home Vulgar* en la recurrència de personatges d'obres anteriors –Bettina, per exemple– o en l'al·lusió per part d'algun altre personatge –gairebé com un fet casual– dels títols d'obres que encara han de venir, com *L'Illa dels Morts* o *El Testament d'Alcestis*.

Palol hi torna a plantejar una novel·la d'idees, que es fan explícites a partir de la confrontació i del conflicte: el conflicte entre religió i paganisme, entre tradició i modernitat, entre l'art i les contingències burocràtiques i polítiques que l'envolten; el conflicte personal del protagonista, i el conflicte social d'una ciutat amb el segrest d'una adolescent i amb l'amenaça d'un hipotètic vampir. Les reflexions, però, no vénen de la mà del narrador, sinó dels personatges: és en la conversa que assistim a aquest debat ideològic, filosòfic, moral i artístic –un fet que comporta que en ocasions el diàleg resulte un tant increïble, a causa d'alguna mostra d'erudició més aviat hiperbòlica. En qualsevol cas, la confrontació de tots aquests elements dona forma a una reflexió més genèrica que recorre l'obra: fins a quin punt continua vigent la tradició cultural occidental, la tradició grecollatina? Més encara: fins a quin punt és intel·ligent de convertir-la en pura arqueologia?

El personatge central de la novel·la, aquest suposat *home vulgar* del títol, és Sebastian Bosch, un veterà i prestigiós restaurador d'orgues que es desplaça fins a la fictícia ciutat de Twerpdyen per ocupar-se de l'instrument barroc que hi presideix la *Jakobikerker*. Un treball que centra tota la narració –aportant-hi una certa profusió de referències tècniques sobre música, arquitectura o la pròpia estructura de l'orgue inabastables per als no iniciats– i al voltant del qual apareixen tota mena d'obstacles. Sobretot, perquè la restauració revela –sota les successives capes de modificacions que ha patit l'instrument– una sèrie de figures que no són allò que semblaven: si en aparença representen escenes cristianes, la recuperació descobreix les representacions paganes inicials. Això, i el fet que es relacione Bosch amb el segrest de l'adolescent, genera un clima marcadament hostil en la seua contra, promogut en part per una secta fonamentalista –els *ecclesianistes*– que pretén imposar la pròpia lectura de la restauració.

A partir d'aquest nucli, Palol hi dissemina reflexions sobre temes diversos: l'ètica d'alguns mitjans de comunicació, la inversió en béns culturals per part de determinades institucions, l'integrisme religiós i la manipulació de les mentalitats, o la hipotètica puresa de l'obra d'art, “un luxe que només et pots permetre quan estàs ben pagat [...]. Ni ta sols això. Només si ets tu el qui paga. O bé si optes a la santedat”. Al mateix temps, manté fins ben bé el final el misteri al voltant del segrest i la possible implicació de Sebastian, així com una relació sentimental entre aquest i Bettina, la periodista que coneix a la ciutat. Però, molts d'aquests fils argumentals més evidents de la trama queden oberts, no tenen una conclusió explícita, cosa que no fa sinó evidenciar que la tensió es troba en una altra banda; en definitiva, en les idees més que no en els fets.

Així doncs, Bosch i l'orgue objecte de restauració representen els dos pols entre els quals es genera

aquella tensió. El primer, un home madur i cansat, il·lustrat per determinats aspectes del passat, i que encara el treball a Twerpdyen com un colofó professional. En contrast amb l'eficiència del seu treball, la vida de Bosch és pura inèrcia, un deixar-se portar a què, sovint, es recrimina no posar fi. Al seu costat trobem Bettina, que actua de Cicerone —o potser hauríem de dir de Beatriu— guiant-lo en aquest entorn esquerp, protegint-lo, i donant-li pistes per resoldre alguns esculls essencials de la reconstrucció de l'instrument. En l'altre pol, l'orgue representa —entre altres coses— el símbol d'una determinada concepció de la cultura: “L'orgue és la màxima realització del vell somni humanista de fer la màquina capaç d'expressar l'univers, en una escala que per analogia permeti projectar-se a la totalitat.”. Però, també encarna el conflicte central de la novel·la: el que hi ha entre atorgar-li la consideració d'un valor cultural dinàmic, i en conseqüència recuperar-lo per a un normal funcionament, o atorgar-li la condició d'andròmina, de llast per a la nova creació. I, entremig, la possibilitat de fer-hi una feina purament arqueològica: reconstruir-lo pel que té de llegat històric, però sense capacitat d'aportar res de nou —en aquest sentit, el protagonista diu sentir-se sovint com un arqueòleg o com un taxidermista.

La qüestió, òbviament, transcendeix de molt els límits estrictes de l'obra, ja que la pregunta sobre el sentit de restaurar una cosa que no interessa a la major part de la població de Twerpdyen és tant com preguntar-se per a què fer art o per a què fer literatura d'una determinada manera si això no interessa ningú. I Palol no només s'ho pregunta, sinó que hi pren partit: del costat de la cultura clàssica, del costat dels déus pagans en contra d'allò que representen a la novel·la els déus dels *eclesianistes*; del costat, sobretot, de dotar de ple sentit aquell procés de recuperació.